

Як видається, в науці „Державне управління” до останнього часу таких можливостей не було. Разом з тим ідеї, висловлені в праці, дають змогу впритул підійти до такого рішення.

Використані джерела інформації:

4. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс [Пер с англ. Н.Н. Любимов, Ред. пер. Л.Н. Кураков] – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
5. Дацій Н.В. Інструментарій інвестиційної підтримки інноваційної діяльності підприємств / Н.В. Дацій // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 15. – С. 4-5.
6. Історія економічних учень / [за ред. В.Д. Базилевич (проф.)] – К: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. – 1250с.
7. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків, Константа, 2006. – 272 с.
8. Жаліло Я.А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базилук, Я.В. Белінська. – К.: НІСД, 2005. – 388с.

Рецензент: Дацій Н.В., д.держ.упр., професор.

УДК:351

Васильченко О.Ю.,

аспірант кафедри парламентаризму та
політичного менеджменту

Національної академії державного управління
при Президентіві України

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НАРОДНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЯК ФАКТОРА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

Анотація. В статті розкрито коло питань, які стосуються історичного розвитку народного представництва, принципів парламентаризму та конституціоналізму. Проаналізовано різні моделі державності та роль у їх становленні інституту народного представництва. Висвітлено взаємозв'язок представницьких та виборних засад з професіоналізацією функцій управління в різні періоди історії. Наведено власні позиції щодо виділення етапів розвитку народного представництва та передісторії становлення парламентаризму. Виявлено позитивні та негативні складові еволюції представницьких органів та перспективи подальшого вдосконалення інституту народного представництва в Україні.

Ключові слова: парламентаризм, конституціоналізм, виборність, колегіальність, самоврядування, моделі народного представництва, державне управління, представницькі органи України, органи суспільного самоврядування.

Аннотация. В статье раскрыто круг вопросов, касающихся исторического развития народного представительства, принципов парламентаризма и конституционализма. Проанализированы различные модели государственности и роль в их становлении института народного представительства. Освещены взаимосвязь представительных и выборных начал с профессионализацией функций управления в разные периоды истории. Приведены собственные позиции относительно выделения этапов развития народного представительства и предыстории становления

парламентаризма. Выявлено положительные и отрицательные составляющие эволюции представительных органов и перспективы дальнейшего совершенствования института народного представительства в Украине.

Ключевые слова: парламентаризм, конституционализм, выборность, коллегиальность, самоуправление, модели народного представительства, государственное управление, представительные органы Украины, органы общественного самоуправления.

Annotation. The article reveals a range of issues related to the historical development of the representation of the principles of parliamentarism and constitutionalism. Analyzed different models of statehood and their role in the formation of the institute of national representation. Deals with the relationship representative and elective principles of professionalization of management functions in different periods of history. Shows their positions on identifying stages of people's representatives and background development of parliamentarism. The positive and negative components of the evolution of representative bodies and the prospects for further improvement of the people's representatives Institute in Ukraine.

Keywords: parliamentarism, constitutionalism, election, collegiality, governance, models of popular representation, governance, representative bodies of Ukraine, bodies of public authorities.

Постановка проблеми. Глибокі історичні корені традицій народного представництва в Україні опосередковані географічним розташуванням і впливом різних культур. Це вплинуло на своєрідність і унікальність українського розуміння та втілення загальнонаціональної моделі народного представництва, що містить прогресивні елементи, характерні для зарубіжних представницьких систем. Розгляд специфіки історичного розвитку народного представництва надає можливість вивчення парламентського устрою в історичній ретроспективі, аналізуючи процеси поступового переходу до сучасних парламентських форм, виявляючи позитивні та негативні складові еволюції представницьких органів та оцінюючи перспективи подальшого вдосконалення інституту народного представництва в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До історичних засад становлення народного представництва звертались: О. Г. Аркуша, О. М. Бандурка, О. І. Білокінь, Ч. Вайз, С. П. Виноградська, О. А. Вівчаренко, В. Д. Гончаренко, Ю. Д. Древаль, В. М. Єрмолаєв, Г. С. Журавльова, В. С. Журавський, В. А. Звірковська, Л. М. Ілин, П. С. Кислий, М. Ш. Киян, А. І. Козаченко, О. О. Коник, М. Л. Копиленко, О. Л. Копиленко, Н. С. Костинська, В. С. Кульчицький, В. В. Лемак, Т. П. Макаренко, Л. М. Марценюк, О. М. Мироненко, О. В. Мільчакова, О. Ю. Мороз, М. І. Настюк, М. В. Никифорак, В. Т. Окіпнюк, В. І. Попик, А. Й. Присяжнюк, А. Й. Рогожин, В. О. Рум'янцев, В. А. Смолій, Б. Й. Тищик, П. В. Товстуха, М. В. Томенко, Г. О. Федоренко, О. М. Шиба, В. О. Щербак, Д. Т. Яковенко та ін. У вітчизняній науковій літературі на сьогодні відсутні цілісні соціально-політологічні та юридичні дослідження в сфері державного управління, присвячені вивченню вітчизняної системи

представницької влади, яка має давні й глибокі витoki, що поповнювалися як власним досвідом станового та народного представництва, так і досвідом формування та функціонування представницьких органів державної влади сусідніх народів. Генеза інституту народного представництва в історико-правовій літературі висвітлена фрагментарно та потребує подальшого комплексного, узагальнюючого аналізу на основі вивчення літописних джерел і хронік, нормативно-правових актів вищих представницьких органів державної влади й управління, які діяли в різні часи на території України та офіційних документів і матеріалів про їх діяльність, праць видатних істориків і державних діячів.

Формування цілей статті. В цій статті, на підставі комплексного та системного аналізу, спираючись на існуючі дослідження поетапного становлення інституту народного представництва, проаналізовані повноваження, порядок формування, вплив на формування інших державних інститутів, проблеми правової інституціоналізації та місце в механізмі держави представницьких органів України в різні періоди їх розвитку в контексті національної специфіки і проблем спадкоємності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно у вітчизняній науці виділяють наступні основні історичні етапи розвитку народного представництва: 1 – вічова демократична традиція Київської Русі (кінець IX–середина XIII ст.) (віче, боярські ради при князі, князівські (феодальні) з'їзди – снєми), за якої представництво співпадало з існуючими в той час західноєвропейськими аналогами та мало потенційну можливість трансформації в парламентський представницький орган; 2 – обмежений парламентаризм у період перебування України в складі Великого князівства Литовського і Польського королівства (XIV–XVI ст.); 3 – представницькі органи періоду Запорізької Січі (друга половина XVI–кінець XVIII ст.); 4 – представництво українського народу в парламентських установах Австрії і Австро-Угорщини (XIX–початок XX ст.); 5 – обмежене українське загальнодержавне представництво в період перебування України в складі Російської Імперії (позитивне значення для становлення українського парламентаризму мав особливо «думський» період 1906–1917 рр.); 6 – формування та законодавче визначення представницького органу влади в період існування УНР (1918–1920 рр.); 7 – представницьке правління УРСР у складі СРСР (1919–1991 рр.) [13, с. 13]. Проте, на наш погляд, до вказаної періодизації доречно додати етапи зародження органів представницької влади в первісних суспільствах та утвердження народного представництва після проголошення незалежності в Україні (1991 р. – до наших днів).

Деякі представницькі та виборні засади, пов'язані з розподілом праці, професіоналізацією функції управління спостерігалися на ранніх стадіях розвитку первісних суспільств у Скіфії, Антській державі, державах Причорномор'я. З утворенням племінних союзів пряма демократія (влада народних зборів) доповнилась елементами виборної

представницької (рада старійшин племен, знаті) та одноосібним правлінням вождів (князів) племен [6, с. 31]. Отже, характерною ознакою владних структур ранніх суспільних об'єднань була відповідальність органів влади перед народом. Формувались інститути контролю роду, племені, общини над тим, кому вони довірили право вирішувати громадські питання. Формами такого нагляду виступали виборність і змінність вождів, колективні органи – інститут старійшин, народні збори тощо [15, с. 47]. Варто зауважити, що, виступаючи за збереження територіальної незалежності, слов'янські племена не обирали верховного вождя і не скликали спільних народних зборів, кожне плем'я мало власні органи управління.

З часом народні збори перетворилися в збори воїнів, на рішення яких великий вплив мав військовий ватажок. Таким чином, відбувалося перетворення органів суспільного самоврядування в державні органи. Військова демократія поступово переростала у військово-ієрархічне правління – князівство [9, с. 40].

В Київській Русі правлячий князь за необхідності також скликав збори міського населення – віча. Вперше в літописах про віче в Києві згадується в 1068 р., а востаннє – в 1202 р. [8, с. 55]

Сучасні дослідники історії вітчизняного парламентаризму розійшлися у висновках: частина з них вважає віче і боярську думу органами народовладдя та представницької влади в Русі [4, с. 27; 11, с. 42–43; 14, с. 10; 16, с. 7; 20, с. 183; 21, с. 59–60], інші – що такий інститут, як віче, не мав системи представництва [7, с. 10]. Ми поділяємо точку зору С. С. Дністрянського, який переконує, що передісторія парламентаризму починається з існування віча княжої доби, коли функціонування останнього надавало правлінню київських князів найбільш демократичного характеру [3, с. 148–151]. Підтверджують дану позицію літописні дані, які характеризують віче в Київській Русі як верховний демократичний орган влади, що розвивався разом із княжою владою. Це було народне зібрання, яке вирішувало важливі проблеми соціально-політичного життя держави [5, с. 137], зокрема, й шляхом здійснення законотворчої діяльності. Практику укладання на віче рядів (договорів) з князями, обраними населенням, можна вважати витоками вітчизняного конституціоналізму. Таким чином, віче – один з найбільш архаїчних інститутів народовладдя, який в Київській державі, особливо з розвитком міських центрів земель-князівств, став непостійно діючим органом загальнодержавної та земської влади. Постійно діючим і виконавчим органом віча стала міська рада, представницький характер якої визнавався князями.

Функціонування боярської ради, як і віче, також пов'язане з давніми демократичними традиціями. Її склад був станово-представницьким, хоча і не регламентованим на законодавчому рівні. Вона брала участь у запрошенні князя і укладанні ряду з ним, розвивала практику спільної

законодавчої діяльності з князем тощо. Найбільшого значення і функцій боярська рада набула в політичному житті Галицько-Волинського князівства. З 1205 р. боярська рада в Галичині почала формуватись як постійний державний інститут.

Одним із чинників підтримання відносної єдності політичного розвитку Давньоруської держави, який зберігся і в роки феодальної роздробленості, були князівські з'їзди, що скликалися для обговорення важливих державних питань.

Золотоординське панування над роз'єднаними руськими землями з XIII ст. перервало процес формування станових представницьких органів у Русі.

Перебування в правовому полі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої пов'язане з досвідом діяльності привілейованих станів України (магнатів, шляхти) в їх станово-представницьких органах державної влади – Пани-раді, сеймових зібраннях, Сенаті. Сеймова реформа 1565–1566 рр. визначила й унормувала шляхетське сеймове представництво з мажоритарною системою виборів, склад і повноваження повітових сеймиків, трансформувала Пани-раду і вальний сейм у двопалатний станово-представницький законодавчий орган. Шляхецький парламентаризм сприяв подальшому розвитку демократичних традицій українського народу щодо діяльності народоправних інститутів.

На основі давніх вічових традицій, народовладдя та самоврядування, правових звичаїв предків українське козацтво створило, починаючи з XVI ст. у Подніпров'ї, козацько-старшинську організацію суспільно-політичного життя, Козацьку республіку [6, с. 50].

Вищим станово-представницьким органом влади на Запорізькій Січі була військова (загальна) рада (Генеральна рада), перше історичне свідчення про функціонування якої датується 1581 р. [22, с. 89] Крім військової ради, у запорізьких козаків були ради (сходки) по куренях і паланках, які збиралися в разі потреби для вирішення незначних питань [9, с. 69]. Впливовим органом козацького самоврядування на Запоріжжі була Рада січової старшини, – колегіальний, підзвітний перед Генеральною радою представницький орган, що обирався на один рік і на який покладались значні розпорядчі повноваження щодо виконання постанов загальної козацької ради [23, с. 172]. З послабленням гетьманської влади, після смерті Б. Хмельницького, Рада старшини, за сприяння царського уряду, перебрала на себе ряд важливих повноважень гетьмана та Генеральної ради і стала називатись «Радою Війська Запорізького», а іноді – «Сенатом».

Визначним явищем в історії вітчизняного державотворення та конституціоналізму були «Пакти й конституції законів і вольностей Війська Запорізького» 1710 р. П. Орлика, в яких закладалась модель парламентсько-гетьманської республіки. Передбачались розмежування законодавчої, урядової та судової влади, механізм стримувань і противаг,

унормування представництва генеральних рад, їх скликання на засадах загального виборчого права, широкі права й вольності всіх станів у відновленій у майбутньому Козацькій республіці.

Вплив на розвиток вітчизняного парламентаризму з середини ХІХ ст. мав досвід діяльності українських депутатів у парламентських установах Австрії і Австро-Угорщини (австрійському парламенті – Рейхстазі, австро-угорській Державній раді – Рейхсраті, Галицькому і Буковинському сеймах). Реставрація абсолютизму (1851–1861 рр.), створення двопалатного Рейхсрату, крайових сеймів з обмеженою компетенцією, а головне – введення куріальної системи виборів, забезпечення переваг німцям і полякам, адміністративне втручання в процес виборів значно обмежили реальне активне і пасивне виборче право українців. Важливою складовою боротьби за народне представництво, конституційні права західних українців стала у 90-х рр. ХІХ ст. українська багатопартійність (виникли Українська радикальна, Українська національно-демократична, Українська соціал-демократична партії Галичини). Аналіз виборчого процесу, складу, компетенції та порядку роботи загальноімперського парламенту та крайових сеймів підтверджує активну участь українського представництва, позитивний досвід його боротьби за конституційні зміни, автономію та незалежність західноукраїнських земель.

Революційні події 1905–1907 рр. започаткували введення демократичних виборчих процедур в Росії, результатом яких стало формування представницького законодавчого органу – Державної думи. Українські представники в Державній думі, хоча й становили близько п'ятої частини її складу, внаслідок куріальної багатоступінчастої виборчої системи, неоднорідного національного і фракційного складу, переваги правих, промонархічних партій неспроможні були відстояти конституційні й автономістські вимоги українців. Проте діяльність Української думської громади все ж таки привернула увагу російської і міжнародної громадськості до української ідеї, українці ж набули реальної практики парламентаризму, сприяли вкоріненню у суспільну свідомість ідеї народного представництва [6, с. 15–16, 26–28].

Після падіння Російської імперії на початку ХХ ст. до влади в Україні прийшла Українська Центральна Рада, яка вже в Першому Універсалі від 23 червня 1917 р. проголосила волю народу як джерело своєї влади. Важливим напрямом її установчої діяльності була спроба реалізації ідеї скликання Всеукраїнських Установчих зборів, розробка виборчого закону, контроль за виборчим процесом. Від початку свого існування вона розпочала розбудову вертикалі органів представницької влади. 28 квітня 1917 р. Комітет Ради прийняв Статут про губернські, повітові і волосні українські ради. Четвертим Універсалом від 22 січня 1918 р. Українська Центральна Рада проголосила Україну парламентською республікою, унітарною державою з демократичним режимом [10, с. 78]. Вона стала першим в історії України вітчизняним вищим представницьким

загальнонаціональним органом влади, що діяв на принципах виборності й колегіальності та започаткував демократичне державо- і законотворення.

Конституція УНР від 29 квітня 1918 р. (Статут про державний устрій, права і вольності УНР), що втілювала концептуальні засади державотворення й парламентаризму, на відміну від попереднього проекту Конституції від 10 грудня 1917 р., визначала необмежене суверенне право народу, тобто всіх громадян УНР, на владу, втілюване через однопалатні Всенародні Збори України. Останні повинні були здійснювати вищу законодавчу владу і формувати вищі органи виконавчої (Раду народних міністрів) і судової влади (Генеральний суд республіки). Місцеве самоврядування мало здійснюватися через виборні ради й управи громад, волостей і земель.

Українська гетьманська держава 1918 р. – не стала запереченням ідеї народного представництва. Перші ж законодавчі акти, підписані П. Скоропадським, засвідчували визнання провідної ролі парламенту (Державної Ради) в організації державної влади, відображали такі принципи парламентаризму та конституціоналізму, як поділ влади, верховенство закону, проголошення основних прав і свобод людини і громадянина та ін. [19, с. 93]

Прагнення діячів Директорії повернутись до представницького правління проголошувалося, починаючи з її перших декларативно-правових актів. В парламентську модель УНР Директорією закладався принцип трудової демократії. І все ж Конгрес трудового народу 1919 р. – перше соборне представництво українського народу, з територіальним представництвом, демократичним вибором державотворення. Гострі міжпартійні суперечки, незначний досвід легальної діяльності політичних партій, низький рівень правової культури народу перешкоджали розвитку представництва, остаточному формуванню й утвердженню загальнонаціонального представницького органу, акти якого були б чинними на всій території УНР [6, с. 89]. Вагомим кроком до відродження представницького правління стало прийняття Закону «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР» і Закон «Про Державну Народну Раду УНР» від 12 листопада 1920 р.

Державне відродження на західноукраїнських землях, що входили до складу Австро-Угорщини, пов'язане із створенням 18 жовтня 1918 р. Української Національної Ради та 19 жовтня – ЗУНР. В «Тимчасовому Основному законі про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії» від 13 листопада 1918 р. Українською Національною Радою проголошувалися верховенство і суверенітет народу, здійснюваний через представництво, засноване на загальному, рівному, прямому виборчому праві при таємному голосуванні за пропорційною системою. На цій основі повинні були скликатись Установчі збори. До часу їх скликання вся влада належала Раді, а виконавча – Державному секретаріату. Таким чином, Українська

Національна Рада отримала компетенцію вищого представницького органу державної влади на демократичних принципах народовладдя [6, с. 91]. Вона вжила законодавчих заходів щодо побудови системи місцевих представницьких органів влади та державного управління. 1 листопада 1918 р. вона видала розпорядження, згідно з яким на території Галичини належало ліквідувати всі колишні органи влади й управління та створити нові, зберігаючи існуючий адміністративно-територіальний поділ українських земель. Подальша робота в даному напрямі базувалася на двох законодавчих актах: Законі Української Національної Ради «Про тимчасову адміністрацію областей Західноукраїнської Народної Республіки» від 16 листопада 1918 р. та розпорядженні Державного секретаріату «Про державну адміністрацію» [18, с. 171; 2, с. 61–62].

Після об'єднання УНР і ЗУНР (22 січня 1919 р.) Українська Національна Рада на сесії 25 березня–15 квітня 1919 р. прийняла Закон «Про скликання Сейму Західної області Української Народної Республіки», а у квітні – виборчий закон [17, с. 6]. Однопалатний Сейм повинен був обиратися за основі загального, рівного, прямого виборчого права таємним голосуванням. Після його обрання (це планувалося зробити в червні 1919 р.) Українська Національна Рада повинна була припинити свою діяльність, що не відбулось у зв'язку з початком воєнних дій проти української влади з боку Польщі.

На відміну від УНР і ЗУНР радянська модель державності, започаткована в Україні у грудні 1917 р., створила систему радянських представницьких органів на принципах пролетарської демократії, диктатури робітничого класу. Декларуючи верховенство Рад в системі інших державних органів, більшовики зробили їх знаряддям партійної політики. Хоча за Конституцією УСРР від 10 березня 1919 р. всі питання загальнодержавного значення повинні були вирішувати Всеукраїнські з'їзди Рад, ВУЦВК та РНК, насправді визначальну роль в їх діяльності здійснювали ЦК КП(б)У. Таким чином втілювалася ленінська концепція Рад, диктатури правлячої партії [6, с. 104].

Повноцінний розвиток представницьких органів влади в Україні став можливим з проголошенням її незалежності та самостійності. Увесь попередній період за роки радянської влади Верховна Рада була сесійно діючим органом, а її повноваження в період між сесіями фактично належали таким органам, як Президія Верховної Ради та ЦК Компартії України, що унеможливлювало чіткий розподіл функцій законодавчих і виконавчих органів, дійсного представництва інтересів громадян. Хоча відповідно до ст. 97 Конституції України від 20 червня 1978 р. саме Верховна Рада вважалась вищим представницьким органом державної влади. З прийняттям Конституції України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України набула статусу постійно діючого органу, стала єдиним органом законодавчої влади в Україні (ст. 75), який створюється на основі обрання громадянами 450 депутатів. Новий конституційно-правовий

статус Верховної Ради України суттєво відрізняється від встановленого Конституцією України 1978 р. та Конституційним договором від 8 червня 1995 р. Ця відмінність полягає в тому, що вперше від часів УНР (Конституція УНР від 29 квітня 1918 р.) представницький законодавчий орган України конституювано як парламент. Верховна Рада України остаточно втратила колишній статус найвищого органу державної влади і вперше набула всіх основних рис статусу парламенту – єдиного загальнонаціонального, представницького, колегіального, виборного, однопалатного, постійно діючого органу законодавчої влади України [1, с. 67]. Використання терміна «парламент» до Верховної Ради України свідчить про сприйняття низки основних положень доктрини парламентаризму, під якою розуміють систему правління, що характеризується чітким розмежуванням законодавчої та виконавчої функцій за формального верховенства представницького законодавчого органу – парламенту – стосовно інших органів державної влади [12, с. 106].

Розвиток українського парламентаризму відбувається у загальноєвропейському руслі, на таких правових цінностях як поділ влади, інституціалізація парламентської діяльності, демократичні засади цієї діяльності, демократичні форми впливу парламенту на інші форми державної діяльності. Однак, крім прогресивних здобутків українського парламентаризму, є й недоліки, зумовлені незавершеністю концепції конституціоналізму, серед яких наступні: недостатнє обґрунтування ролі та місця парламенту в системі органів державної влади; неврегульованість відносин окремих гілок влади та органів державної влади [1, с. 74].

Висновки. Отже, Україна пройшла довгий шлях накопичення досвіду демократичного державного устрою від примітивних форм народного представництва в часи зародження державності до конституційного закріплення принципів загальних, рівних і прямих виборів. Вивчення українського досвіду участі громадян в конструюванні владних структур і державному управлінні дуже важливе на сучасному етапі розвитку вітчизняної державності.

Характеризуючи особливості становлення інституту народного представництва в Україні, важливо зазначити, що він має глибокі історичні традиції, визначається державно-правовими й суспільно-політичними процесами зовнішнього та внутрішнього характеру та відбувається, по-перше, в умовах докорінної модернізації суспільства, пошуку ефективних методів реформування всіх сфер суспільного життя, подолання кризового стану, а по-друге, під впливом радянського минулого та досвіду (позитивного і негативного) інших країн.

Підсумовуючи, зазначимо, що від рівня наукового осмислення генези традицій та історичних джерел організації і функціонування представницької влади в Україні залежать перспективи та наслідки переходу до нової ефективної політичної системи.

Використані джерела інформації:

1. Вегеш М. М. Політологія : підруч. / М. М. Вегеш. – 3-те вид., переробл. і допов. – К. : Знання, 2008. – 384 с.
2. Великочий В. Нормативно-правова база формування системи органів місцевого управління в ЗУНР: джерелознавчий аспект / В. Великочий // Нова політика. – 1998. – № 2. – С. 60–63.
3. Дністрянський С. Загальна наука права і політики / С. Дністрянський. – Прага : Наклад Укр. ун-ту в Празі, 1923. – 393 с.
4. Довнар-Запольский М. В. Политический строй Древней Руси. Вече и князь / М. В. Довнар-Запольский. – М. : Изд-во Т-ва И. Д. Сытина, 1906. – 63 с.
5. Єрмолаєв В. Віче в Київській Русі – важлива складова державного механізму / В. Єрмолаєв // Право України. – 2003. – № 3. – С. 136–141.
6. Єрмолаєв В. М. Вищі представницькі органи влади в Україні (історико-правове дослідження) : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Єрмолаєв Віктор Миколайович. – Х., 2006. – 430 с.
7. Журавський В. С. Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»; 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / В. С. Журавський. – О., 2001. – 36 с.
8. Іванов В. М. Історія держави і права України : навч. посіб. : в 2 ч. / В. М. Іванов. – К. : МАУП, 2002. – Ч. 1. – 224 с.
9. Історія держави і права України : в 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2003. – Т. 1. – 656 с.
10. Кислий П. Народний депутат України: представник влади народу / П. Кислий, Е. Рахімкулов. – К. : К.І.С., 2002. – 98 с.
11. Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні: на тлі світового досвіду / П. Кислий, Ч. Вайз. – К. : Абрис, 2000. – 414 с.
12. Конституционное (государственное) право : справ. / под ред. В. И. Лафитского. – М. : Юристь, 1995. – 421 с.
13. Никонова Л. И. Реформирование институтов народного представительства в Украине, 1991–2007 гг.: Конституционно-правовое исследование : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук : специальность 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / Л. И. Никонова. – М., 2007. – 22 с.
14. Панюк А. Історія становлення української державності / А. Панюк, М. Рожик. – Л. : Центр Європи, 1995. – 166 с.
15. Політологія / Ф. М. Кирилюк, М. І. Обушний, М. І. Хилько [та ін.]; за ред. Ф. М. Кирилюка. – К. : Знання, 2004. – 776 с.
16. Смолий В. Власть народа: Украинский парламентаризм: от Вече Киевской Руси до Верховной Рады / В. Смолий // Украина. – 1997. – № 1–2 (3–4). – С. 7–8.
17. Тищик Б. Державний устрій та законотворча діяльність Західно-Української Народної Республіки (до 85-річчя утворення) / Б. Тищик // Життя і право. – 2004. – № 2. – С. 4–11.
18. Тищик Б. Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права / Б. Тищик. – Л. : Тріада плюс, 2004. – 392 с.
19. Український парламентаризм: минуле і сучасне / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Парлам. вид-во, 1999. – 368 с.
20. Федоренко Г. О. Передісторія українського парламентаризму / Г. О. Федоренко // Державно-правова реформа в Україні: матеріали наук.-практ. конф. (листоп. 1997 р.). – К., 1997. – С. 183.

21. Федорів С. Вічова спадщина стародавньої Русі / С. Федорів // Хроніка. – 2000. – Вип. 27–28. – К., 1998. – С. 59–60.
22. Щербак В. О. Становлення вищого законодавчого органу Української Козацької держави / В. О. Щербак // Українська державність: історія і сучасність : матеріали наук. конф. (січ. 1993 р.) – К., 1993. – С. 88–90.
23. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : в 3-х т. / Д. І. Яворницький. – К. : Наук. думка, 1990–1993. – Т. 1 – 1990. – 592 с.

Рецензент: Марчук Р.П., к.ю.н., доцент

УДК 338.2

Гладинець Н.І.,
магістр Національного
аграрного Університету.

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКИ

Анотація. В статті зроблено аналіз зарубіжних та вітчизняних вчених, які в різні часи займалися вивченням підходів до механізму організації регулюючої дії на розвиток національної економіки, і висновок такий, що державне управління, яке склалось на сьогоднішній день, потребує більш ефективного механізму.

Ключові слова: державне управління, економіка, держава, механізм, планування, регулювання, управління, контроль.

Аннотация. В статье сделан анализ работы зарубежных и отечественных учёных, которые в разное время изучали подходы к механизму организации регулирующих действий на развитие национальной экономики, и вывод такой, что государственное управление, которое сложилось на сегодняшний день, требует более эффективного механизма.

Ключевые слова: государственное управление, экономика, государство, механизм, планирование, регулирование, управление, контроль.

Annotation In the article was analyzed data of foreign and Ukrainian scholars who at different times have studied approaches to the mechanism of the regulatory action on national economic development, and conclusion is that the administration, which happened today requires more efficient mechanism.

Keywords: state administration, economics, government, mechanism, planning, regulation, management, control.

Постановка проблеми. Теорія і практика державного управління свідчить про наявність двох підходів до механізму організації регулюючої дії на розвиток національної економіки. Можна виділити: механізм державного управління, що базується на прямій участі держави в економічних процесах і механізм непрямої участі, який у більшості підходів прийнято називати державним регулюванням економіки.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Вчені теоретики і практики Дж.М. Кейнс, Й. Шумпетер, Н.Ф. Єфремова, Д.В. Маляр, І.В. Новікова, Г.К. Губерна, І. Сорока, В. Черняк, Ц. Вогонь, В.К. Мамутов,